

JAAR- VERSLAG 2018

ANNUAL REPORT 2018

hogeveluwe.nl

STICHTING HET NATIONALE PARK
DE HOGE VELUWE

Inhoud / Contents

4 Voorwoord / Foreword Innovatie / Innovation 6 Van de directie / From the Management Board Interview met Seger van Voorst tot Voorst: “De groei die we graag zien is groei in biodiversiteit” / Interview with Seger van Voorst tot Voorst: “The growth we most want to see is growth in biodiversity” 12 Overzicht 2018 / Review of 2018 Het jaar in vogelvlucht / The year in brief 22 Innovatie / Innovation 50 De cijfers over 2018 / The figures for 2018 Bezoekersaantallen / Visitor numbers Exploitatierkening / Financial statements Balans / Balance sheet Toelichting bij de cijfers / Explanatory remarks Overzicht sponsors / List of sponsors	56 Bijlagen / Appendices Managementteam in 2018 / Management team 2018 Raad van Toezicht in 2018 / Supervisory Board 2018 Raad van Advies in 2018 / Advisory Board 2018 Adviescommissie Natuurbeheer in 2018 / Advisory Committee on Nature Management 2018 Adviescommissie Recreatie in 2018 / Advisory Committee on Recreation 2018 Hoge Veluwe Fonds in 2018 / Hoge Veluwe Fund 2018 Ondersteunende bedrijven, partners en fondsen / Partners and funding agencies 62 Colofon / Impressum

Voorwoord Innovatie

Als we denken aan 'innovatie', dan denken we meestal aan vooruitstrevende techniek of aan slimme ICT-toepassingen. Maar ook in de dagelijkse praktijk van een natuurgebied als Het Nationale Park De Hoge Veluwe speelt innovatie een belangrijke rol. Want stilstand is achteruitgang, óók voor een van de belangrijkste bestemmingen voor dagrecreatie op de goeie ouwe traditionele Veluwe...

In dit jaarverslag laten we zien hoe De Hoge Veluwe innovatieve nieuwe manieren inzet om de biodiversiteit te vergroten en het landschap aantrekkelijk te houden voor de meer dan een half miljoen betalende bezoekers die het Park jaarlijks ontvangt. Innovaties op het vlak van bodemverbetering en bosbouw, maar ook innovaties op het gebied van wetenschap, architectuur en bouwkunst.

Het Park heeft een lange traditie van bouwen onder architectuur. Dat heeft in het verleden iconen van bouwkunst opgeleverd, zoals het 'Gesamtkunstwerk' Jachthuis Sint Hubertus. In 2018 is een begin gemaakt met het bouwen

Foreword Innovation

Mention 'innovation' and we usually think of groundbreaking technology or smart IT applications. Yet innovation is also an important part of managing a nature area such as De Hoge Veluwe National Park. Standing still is moving backwards, especially for one of the most important visitor attractions in our country.

This Annual Report describes some of the ways in which De Hoge Veluwe National Park uses innovative new methods to increase biodiversity and ensure that the landscape remains attractive to our visitors. That is important because we welcome over half a million people to the Park every year. Read about innovations in soil improvement and forestry, in scientific research, architecture and construction technology.

The Park has a long tradition of fine architecture. Country Residence/Museum Jachthuis Sint Hubertus, a gesamtkunstwerk completed almost one hundred years ago, is one of the most iconic buildings in the Netherlands. In 2018, work began on a new icon – the Park Pavilion – in the

van een nieuw icoon, het Park Paviljoen, in het hart van het Park. We zeggen op die plek vaarwel tegen Parkrestaurant 'De Koperen Kop', voor veel mensen een vertrouwde plek en inmiddels een nostalgische herinnering. Op die plek verrijst nu een multifunctioneel gebouw, een nieuw icoon voor De Hoge Veluwe.

Ook op de sociale media gebruikt het Park innovatieve manieren om contact te houden en nieuwe contacten te leggen met mensen met interesse in natuur, landschap, kunst en geschiedenis. Via blogs en vlogs, maar ook via een project als 'Snapshot Hoge Veluwe', waarbij het publiek wordt uitgenodigd om mee te helpen met een belangrijke onderzoekstaak van het Park.

U leest er meer over in dit Jaarverslag, een dwarsdoorsnede door de vele innovatieve projecten en ondernemingen van Het Nationale Park De Hoge Veluwe. Want traditie en vernieuwing, historie en innovatie: ze bijten elkaar niet. Het Park laat zien dat innovatie –op allerlei vlakken– een verrijking kan zijn voor de beleving die het Park de bezoeker biedt. Nu, en in de toekomst.

very heart of De Hoge Veluwe National Park. It occupies the site of the 'De Koperen Kop' restaurant, a favourite meeting place for many but soon to be nothing more than a nostalgic memory. In its place comes a new, ultra-modern and multifunctional building: a new icon for De Hoge Veluwe.

Social media is another setting in which the Park uses innovative methods to make and maintain contact with people who are interested in nature, landscape, art and history. We have a prominent online presence, with extremely popular blog sites and vlog channels. In 2018, we launched the 'Snapshot Hoge Veluwe' project, which invites the online public to help us with one of our very important research tasks.

As you turn the pages of this Annual Report, you will learn about some of the many interesting and innovative projects undertaken by De Hoge Veluwe National Park in 2018. Tradition and progress are not irreconcilable. History and innovation can go hand in hand. The work of the Park demonstrates that innovation in various forms enhances the visitor experience, both today and in the future.

Seger van Voorst tot Voorst

directeur/bestuurder van
Het Nationale Park De Hoge
Veluwe

Director, De Hoge Veluwe
National Park

Natuurbeheer en innovatie “De groei die we graag zien is groei in biodiversiteit”

Bij een natuurgebied als Het Nationale Park De Hoge Veluwe denk je vooral aan natuur, nietwaar? Rijke ecosystemen, verleidelijk golvende landschappen, plekken met historie en traditie. Je denkt niet als eerste aan een modern begrip als ‘innovatie’. Maar dat is een misvatting, zegt Seger van Voorst tot Voorst. Modern natuurbeheer, recreatie en innovatie gaan heel goed samen.

Iconisch innovatief gebouw

Sterker nog: ze hebben elkaar nodig. Van Voorst tot Voorst: “Neem alleen al het bouwen van het nieuwe publieksgebouw, waar we begin 2018 mee begonnen zijn. Een nieuw iconisch gebouw met veel innovatieve elementen. Bouwen doe je voor de toekomst en er zijn veel bouwkundige en technische

Nature management and innovation “The growth we most want to see is growth in biodiversity”

In a nature area such as De Hoge Veluwe National Park, the first thing you think about is nature itself. Rich ecosystems and seductive rolling landscapes, punctuated by sites of special historic interest. It’s unlikely that your mind will turn to modern concepts such as ‘innovation’. But anyone who believes there is no role for innovation is very much mistaken, says Seger van Voorst tot Voorst. Modern nature management, recreation and innovation are very much intertwined.

Iconic and innovative building

In fact, they are mutually dependent. Van Voorst tot Voorst: “Take the construction of our new public building, for example,

innovaties toegepast om het gebouw zo duurzaam mogelijk te maken. We handelen daarmee in de traditie van de stichters van het Park, het echtpaar Kröller-Müller. Ook in Jachthuis Sint Hubertus zitten veel –voor die tijd– innovatieve snufjes. Een elektrische lift bijvoorbeeld en elektrische verlichting. Met het nieuwe publieksgebouw wordt het Park een icoon rijker en kunnen we onze bezoekers een ervaring bezorgen die past bij de eisen van de moderne tijd.”

Nieuw Museonder en hotel

Op het gebied van dagrecreatie is voortdurende innovatie nodig om aantrekkelijk te blijven voor de bezoeker. Het nieuwe publieksgebouw “Park Paviljoen” is daarin een eerste stap, zegt Van Voorst tot Voorst: “Daarna gaan we de drie entreezones aanpakken, de huidige voorzieningen bij de ingangen voldoen niet meer. Daarna staat het inrichten van een compleet nieuwe tentoonstelling in het Museonder op het programma. Een enorm project waarvoor we inmiddels met de fondsenwerving zijn begonnen, er is ongeveer acht miljoen euro voor nodig.” Ook daarna houden de vernieuwingen niet op. Van Voorst tot Voorst: “We willen onze bezoekers een ervaring van continuïteit, rust en ruimte bieden, maar achter de schermen van onze organisatie is het hectisch, er wordt voortdurend hard gewerkt. En we schuwen het niet om vér in de toekomst te kijken. Zo denken we bijvoorbeeld na over een hotel bij Hoenderloo. Stel je voor, dat je vanaf het terras van dat hotel zicht hebt op de heide, waar je in de avond de herten kunt zien lopen!”

which began in 2018. This will be an iconic building with many innovative elements. You have to build for the future, and we have incorporated a number of structural and technical innovations to make this building as sustainable as possible. This is not a departure from tradition: we are following the example of the Park’s founders, Helene Müller and her husband Anton Kröller. The home they built here, Jachthuis Sint Hubertus, had many features which were innovative at the time such as electric lighting and even a lift. Our new building adds another icon to the Park, one which allows us to offer a truly modern visitor experience.”

Museonder and hotel

Ongoing innovation is essential if the Park is to remain attractive to a wide range of visitors. The new Park Pavilion is just the first step. “We shall then turn our attention to the three gatehouses at the Park entrances, where facilities no longer meet modern requirements. Next on the programme will be a complete overhaul of the Museonder, our underground museum. This will be an enormous project costing around eight million euros. We have already started fundraising activities.”

And there are yet more innovations to come. “We wish to offer our visitors an experience which centres around continuity, peace and tranquillity. Behind the scenes of the organization, however, things are more hectic. The hard work will continue without pause. And we are not afraid to look far into the future. One proposal is to build a hotel

Innovatie en biodiversiteit

Ook bij het dagelijkse beheer van de natuurterreinen van het Park spelen innovaties een rol. "Het Park is altijd op zoek naar nieuwe en veelbelovende manieren van beheren, beheer dat de biodiversiteit in onze terreinen verhoogt. Zo zijn we bijvoorbeeld bezig met het aanbrengen van 'steenmeel' in de heidegebieden om effecten van verzuring tegen te gaan. Dat is een innovatieve manier van bodembeheer die veel aandacht trekt en waar veel andere terreinbeheerders hun voordeel mee kunnen doen. Een ander voorbeeld is het bosbeheer, we zijn nu al serieus bezig met het aanpassen van het boombestand met het oog op klimaatverandering. Ook een belangrijke innovatie op het gebied van natuurbeheer. Een derde voorbeeld is het 'Snapshot Hoge Veluwe'-project, waarbij het publiek via internet mee kan doen met het wetenschappelijk onderzoek dat op onze terreinen loopt."

Park als voorloper

Van Voorst tot Voorst vertelt verder: "Ook op andere gebieden zijn we vaak een voorloper. Neem bijvoorbeeld het verkopen van wildbraad en barbecuepakketten met wild, wij zijn daarmee begonnen en dat blijkt een enorm succes dat veel navolging krijgt. Er zijn echt heel veel voorbeelden te noemen van het slim en innovatief omgaan met onze core business: de natuur en het landschap. Het is zaak om verstandig en afgewogen om te gaan met de creatie van de stichters van het Park. Innovatief omgaan met de kennis die

in Hoenderloo. Just imagine sitting on the terrace in the evening, cocktail in hand, watching the deer as they roam across the heath!"

Innovation and biodiversity

Innovation can also play a very important part in the day-to-day management of the Park. "We are always alert to new and promising nature management methods that will increase biodiversity. We have recently begun spreading 'rock dust' in the heathland areas to reverse the effects of acidification. This is an innovative soil management method which has attracted considerable interest. If successful here, many other nature managers will benefit. We have also adopted a new approach to forestry management, and are now introducing different tree species with a view to mitigating the effects of climate change. And then there is our 'Snapshot Hoge Veluwe' project, which allows the public to take part in our important scientific research."

Leading the field

"We often lead the field in other areas, too" Van Voorst tot Voorst continues. "Take the sale of venison and game barbecue hampers, for example. That was our idea; we were the first but there are now many imitators. There are many other examples of how we bring smart, innovative new methods to our 'core business' of nature and landscape. We must always remember that we are the stewards of the Park, charged with maintaining it for future generations. At

voorhanden is en soms het voortouw nemen in discussies en politieke besluitvormingsprocessen, zijn daarvoor absoluut noodzakelijk.”

Stijgende bezoekersaantallen

In 2018 trok het Park 618.000 betalende bezoekers, ongeveer 50.000 meer dan het jaar daarvoor. “Een mooi resultaat” zegt Van Voorst tot Voorst. Het resultaat van warm weer, maar ook een signaal dat de vele activiteiten die het Park organiseert –ieder weekend minimaal één– aanslaan bij het publiek. “De mensen zoeken het Park op...” zegt hij, “en dat is zeker ook de verdienste van het Kröller-Müller Museum dat in 2018 vele mooie tentoonstellingen had. We komen met die 618.000 bezoekers langzaam in de buurt van onze maximale capaciteit en dat is ongeveer 800.000 bezoekers. ‘Groeï’ is niet onze eerste prioriteit. Onze prioriteit blijft het beheren en onderhouden van een gezond nationaal park. Een Park dat unieke ervaringen kan geven aan onze bezoekers. De groei die we graag zien is de groei in biodiversiteit. Want dát is onze core business!”

the same time, we must respect the ideals of its founders. It is essential to apply current knowledge in an innovative way, and sometimes to take the lead in discussions and political decision-making processes.”

Growth in visitor numbers

In 2018, the Park welcomed 618,000 paying visitors, approximately 50,000 more than in the preceding year. “An excellent result,” says Seger van Voorst tot Voorst. That result was partly due to the hot summer, but also confirms that the many activities organized by the Park (at least one every weekend) are a hit with the public. “People are taking the trouble to find us. The many marvellous exhibitions staged by the Kröller-Müller Museum in 2018 is another contributory factor. A footfall of 618,000 visitors brings us gradually towards our maximum capacity of 800,000. But ‘growth’ is not our top priority. The most important thing is to maintain a healthy national park that can offer a unique and fulfilling visitor experience. The growth we really want to see is growth in biodiversity – that is our ‘core business’.

Overzicht 2018

Het jaar in vogelvlucht

Januari 2018

In het begin van de maand trekt een korte maar hevige storm over de Veluwe. In het Park waaien bomen om en raken paden en wegen geblokkeerd. De schade aan het bos valt mee, maar met het oog op de veiligheid wordt het Park op de dag van de storm voor bezoekers gesloten. De grootste stormschade is aan de wildobservatieplek Millelamel, omgewaaide bomen liggen daar op de observatiewand. Uiteindelijk blijkt dat er ongeveer duizend kubieke meter hout is omgewaaid, de schade komt neer op zo'n 112.500 euro. Met het evenement 'Sagen en Legenden' is een nieuwe traditie voor de donkere wintermaanden ontstaan. Gidsen en verhalenvertellers nemen de bezoekers mee naar mysterieuze plekjes in het Park en vertellen spannende verhalen en geschiedenissen, aangevuld met kleine theateervoorstellingen en muziekkuitvoeringen. Dit jaar wordt dit evenement voor de tweede keer gehouden, ongeveer 400 bezoekers doen mee.

Er wordt begonnen met de sloop van het 'oude' Parkrestaurant. Het restaurant verhuist naar een tijdelijke accommodatie.

Review of 2018

The year in brief

January 2018

The beginning of the year brings a short but ferocious storm to the Veluwe. Trees are blown over, roads and paths are blocked. Overall, the damage to the woodlands is not too severe but it is decided to close the Park to visitors during the storm for safety reasons. The most serious damage is around the Millelamel wildlife observation point, where fallen trees lay strewn all around. The loss is approximately one thousand cubic metres of wood, representing a financial value of €112,500. The 'Sagen en Legenden' event is a new tradition for the dark winter months. Guides and storytellers take visitors to mysterious locations in the park, where they are regaled with exciting tales of yore, theatrical performances and live music. The 2018 event is the second in the series, attracting some four hundred visitors.

The demolition of the old Park Restaurant begins. The catering facilities are relocated to temporary premises.

February 2018

The professionalization of the Association of Friends of De Hoge Veluwe continues. There are now some 350 volunteers active within the Park in various workgroups. There are also members who provide only financial support. The Stichting Hoge Veluwe Fonds, which finances capital investments,

Februari 2018

De verdere professionalisering van de Vereniging van Vrienden van De Hoge Veluwe krijgt vorm. In het Park zijn ongeveer 350 vrijwilligers actief in een aantal verschillende werkgroepen. Er zijn ook leden die de Vereniging alleen financieel ondersteunen. Daarnaast bestaat er sinds 2007 ook een Stichting Hoge Veluwe Fonds voor financiële ondersteuning van investeringen van het Park. Om meer eenheid te krijgen in de juridische vormen en de inzet van al deze ondersteuners van het Park is besloten om één professionele vrijwilligersorganisatie op te zetten. In deze maand is er een eerste grote voorlichtingsbijeenkomst over de veranderingen bij de Vereniging. De bijeenkomst wordt bezocht door ongeveer 80 leden.

Maart 2018

Dit is de maand waarin er veel onderhoud aan het Park wordt gedaan. Zo is de Sintelweg –een zandweg– half-verhard gemaakt. Houttransport en eventuele brandweerwagens brengen zo minder schade toe aan de weg en de berm. Op het Reemsterveld komt in de zomer een groep van zo'n dertig blaarkoppen te staan, jongvee en ossen, voor deze koeien is een zoel gemaakt. Het vee, en ook het wild, kan hier drinken en een modderbad nemen. Sinds vorig jaar ligt het Otterlose bos binnen de rasters van het Park. Om het geschikt te maken voor het wild en om de wildzichtbaarheid te verhogen is een nieuwe wildweide in het gebied aangelegd. In het Park is een aantal vogelobservatiehutten,

has been in existence since 2007. To streamline the various entities and better coordinate the input of volunteers and donors, it is decided to create a single professional volunteer organization. An information meeting is held to explain the changes. It is attended by approximately eighty people.

March 2018

This month sees much maintenance work throughout the Park. Sintelweg, a sandy track, is partially paved so that vehicles (such as trucks carrying wood or fire engines) will cause less damage to the road surface and verges. Later in the year, a herd of around thirty Blaarkop cattle will take up residence on the Beemsterveld. The area is prepared and a watering hole created where the cattle, and other wildlife, can drink and take a mud bath.

In 2017, the Otterlose Bos (woodlands) became part of the Park. To make this area more suitable for wildlife and allow visitors to observe the animals more easily, a new meadow is created. The Park contains a number of hides for birdwatchers. The hide near the Schaarsbergen entrance is renovated and that by the Hoenderloo entrance is replaced. Both are very popular with nature photographers.

April 2018

Spring is late in arriving and April is unseasonably cold. Nevertheless, there are already many birds to be seen and heard in the Park, including the majority of the summer visitors. The Association of Friends' Fauna workgroup can

de hut bij de ingang Schaarsbergen is opgeknapt en bij de ingang Hoenderloo komt een nieuwe hut. De hutten zijn zeer geliefd bij natuurfotografen.

April 2018

Het voorjaar laat lang op zich wachten, ook in april is het nog lang koud. Toch zijn er al weer veel vogels te horen, deze maand arriveren de meeste zomergasten in het Park. Voor de faunawerkgroep van de Vereniging van Vrienden komt er een drukke tijd aan, in de komende maanden wordt de vogelstand in het Park door deze vrijwilligers geïnterviewd. Dat gebeurt op een systematische manier, verspreid over ongeveer dertien vaste locaties in het Park. Er worden gemiddeld 75 broedvogelsoorten in het Park waargenomen, zestien daarvan staan op de Rode Lijst van bedreigde diersoorten.

Met het oog op het wildbeheer worden in het voorjaar tellingen van het grofwild gehouden. De tellingen laten dit jaar een verrassing zien bij de edelherten: er werden 164 dieren verwacht, maar er leven 255 dieren binnen de rasters, een afwijking van 64%. Door de extra in- en uitsprongen die er de laatste jaren zijn aangelegd, met name die naar het buurgebied Deelerwoud, is een nauwkeurig wildbeheer lastig geworden. Om de populatie – en het landschap – gezond te houden hanteert het Park een voorjaarsstand van 180 edelherten.

look forward to a busy period as they start a census of bird species. This is a systematic survey, conducted at thirteen designated points throughout the Park. An average of 75 brooding species are observed, of which 16 appear on the IUCN Red List of Threatened Species.

Counts of larger species are held to support the wildlife management programme. The results are somewhat surprising: we expect to find 164 red deer but actually count 255 – a deviation of 64%. The extra access and egress points created in recent years, especially those between the Park and the neighbouring Deelerwoud, has made an accurate headcount very difficult. To maintain a healthy population – and landscape – the Park sets the spring population of red deer at 180.

May 2018

Some three hundred students from international schools compete at the seventh Highland Games event. The Bird Weekend attracts a disappointingly low number of visitors, the Vroege Vogel ('Early Bird') concert aside. This is due to the extreme heat. This year's Bird Weekend has been expanded to include several excursions and expert lectures. On Ascension Day (Thursday 10 May) the Park is open free of charge from 6 am until 8 am for those wishing to observe the ancient tradition of Dauwtrappen (treading the dew). The Hoge Veluwe App is launched: a free mobile phone app which uses augmented reality to bring history to life and present interesting facts about the Park and its founders.

Mei 2018

Tijdens de zevende editie van de Highland Games nemen zo'n driehonderd scholieren uit het tweetalig onderwijs het tegen elkaar op. Het Vogelweekend heeft, los van het Vroege Vogelconcert, tegenvallende bezoekerscijfers. Dat heeft alles te maken met het extreem warme weer. Het Vogelweekend is uitgebreid met een aantal excursies en lezingen door experts. Op Hemelvaartsdag is het Park tussen zes en acht uur 's morgens gratis toegankelijk voor dauwtrappers. Ook is er de lancering van de 'Hoge Veluwe App': een gratis app voor de mobiele telefoon waarmee via augmented reality een extra laag van verhalen, feiten en weetjes over het Park en zijn geschiedenis wordt gelegd.

Juni 2018

Het Weekend van het Paard wordt goed bezocht, ook al zal de warmte een flink deel van de potentiële bezoekers hebben tegengehouden. Er zijn veel demonstraties en publieksactiviteiten, waaronder een stoet historische rijtuigen.

Bij het jaarlijkse landenevenement in het Park staat ditmaal Roemenië centraal. De banden tussen dat land en het Park gaan terug tot de tijd van Anton Krölller, hij deed zaken met Roemenië en had er graanbelangen.

Het project 'Snapshot Hoge Veluwe' staat sinds eind mei online en trekt veel bezoekers. Mensen kunnen via internet meehelpen met het beoordelen van de ongeveer één miljoen foto's die jaarlijks door de wildcamera's in het

June 2018

The Weekend of the Horse is well attended, although the warm weather must have deterred many potential visitors. It includes demonstrations and activities, including a procession of historic carriages.

The Park holds an annual event celebrating the countries of the world. This year, Romania takes centre stage. We have enjoyed close ties with Romania since the days of Anton Krölller, who did much business there and had interests in grain production.

The project 'Snapshot Hoge Veluwe' has been online since late May. Visitors to the website are invited to help evaluate approximately one million images taken by the wildlife cameras in the Park. The results are used to support research by Wageningen University as well as the Park's own management activities. The website proves a great success, bolstered by considerable media attention.

Spring and summer 2018 are exceptionally dry. A bushfire breaks out on Reemsterveld. Fortunately, it is soon extinguished due to the rapid action of Park staff and the local fire brigade.

July 2018

The construction of the new public building is officially launched at a ceremony attended by the Mayor of Ede and representatives of the Province of Gelderland. The first edition of a special magazine about the project and the Park's architectural heritage is published. The latest

Park worden gemaakt. De resultaten worden gebruikt voor wetenschappelijk onderzoek door de WUR en voor beheer van het Park. De website is een groot succes, vooral omdat de landelijke media veel aandacht aan het project besteden. Het voorjaar en de zomer zijn uitzonderlijk droog. Bij het Reemsterveld wordt brand gesticht, gelukkig kan het vuur door snel optreden van Parkmedewerkers en de brandweer snel worden geblust.

Juli 2018

De eerste symbolische bouwhandelingen aan het nieuwe publieksgebouw worden verricht door de gedeputeerde van de provincie Gelderland en de burgemeester van Ede. Het eerste nummer van een speciaal magazine over de nieuwbouw en 99 jaar architectuur in het Park verschijnt. Het nieuwe publieksgebouw komt in een lange traditie van architectuur in het Park te staan, met als icoon het in 1920 gebouwde Jachthuis Sint Hubertus. Het nieuwe multifunctionele publieksgebouw wordt het hart van het Park, met een restaurant, een informatiebalie, een winkel en vijf ontvangtzalen. Het ontwerp is van de architectencombinatie Monadnock/De Zwarte Hond, het wordt gebouwd door Rots Bouw. Het project wordt begeleid door Antea Group. Begin 2019, als de bouw eenmaal goed op gang is gekomen, zal Clemens Cornielje, de scheidend Commissaris van de Koning in Gelderland, een steen voor het publieksgebouw onthullen.

addition is part of a long tradition in which Jachthuis Sint Hubertus, completed in 1920, takes pride of place. The public building will include a restaurant, information desk, a shop and five reception rooms. It is designed by Monadnock and De Zwarte Hond. The lead contractor is Rots Bouw and project management is by Antea Group. In early 2019, once sufficient progress has been made, a plaque will be unveiled by Mr Clemens Cornielje, the retiring King's Commissioner for Gelderland.

The annual cull of red deer begins, slightly earlier than in previous years due to the larger population. It focuses on yearlings.

August 2018

Tree-felling and pollarding begins. Thinning out the woodlands in an ecologically responsible manner is part of the Park's integrated nature management system. Certain areas which are of particular value to plants and wildlife are spared. Areas in which particular caution must be applied are identified with the help of the Association of Friends' Fauna and Flora workgroups. This year's activities are largely confined to the north-eastern part of the Park and the wetter areas alongside Kronkelweg, where trees are to be replaced with species more suited to the terrain such as European aspen, hornbeam and willow. Tree-felling is an important source of income for the Park. Almost six thousand cubic metres of wood are harvested and sold for approximately €45 euro per cubic metre: a total of €270,000.

In tegenstelling tot andere jaren wordt vanwege de hoge wildstand al deze maand begonnen met het afschot van edelherten. Er wordt daarbij vooral gejaagd op jaarlingen.

Augustus 2018

In de zomer wordt begonnen met de houtkap. Het op ecologisch verantwoorde wijze uitdunnen van bospercelen is onderdeel van het integrale natuurbeheer van het Park. Bepaalde voor planten en dieren waardevolle delen van het Park worden ontzien en samen met de Fauna- en Florawerkgroepen van de Vereniging van Vrienden wordt gekeken waar met extra voorzichtigheid moet worden gewerkt. Dit jaar wordt vooral in het noordoosten van het Park gekapt en in het natte deel langs de Kronkelweg. Er worden hier meer vochtminnende boomsoorten teruggeplant, zoals ratelpopulier, gagel, haagbeuk en schietwilg. De houtkap is voor het Park een belangrijke bron van inkomsten, zo wordt er in totaal bijna zesduizend kubieke meter hout gekapt tegen een prijs van ongeveer 45 euro per kuub.

September 2018

In het Park lopen meerdere langjarige wetenschappelijke onderzoeken, in de regel in samenwerking met externe partners. Eén van die onderzoeken richt zich op het tegengaan van verzuring met zogenaamd 'steenmeel'. Er lopen sinds 2015 kleinere proeven met deze manier van bodemverbetering waarbij steengruis in het veld wordt gestrooid. Na advies

September 2018

Several long-term research projects are ongoing in the Park, most involving one or more external partners. One such project is concerned with the reversal of soil acidification using 'rock dust' (also known as stonemeal, mineral fines or rock flour). Smaller trials of this soil improvement method began in 2015. Having taken advice from an expert panel, the Park now treats some 40 hectares of dry heathland. This is the first type of soil in which a significant positive effect has been observed.

The start of the rutting season is marked by the 6th Dutch National Deer-Calling Championships, in which competitors imitate the bellow of a rampant buck. The event began as light-hearted fun but now attracts a large number of visitors. Relatively few wild boar piglets survive the exceptionally hot, dry summer. The cull will, therefore, be less intense.

October 2018

Once again, the Park is proving popular online. Blogs, vlogs and newsletters find an avid audience. The Park's Facebook page now has almost twenty thousand followers. Our own website is also popular, attracting an average of 1,300 'hits' a day. There is a visible surge in visitors following the publication of an article about the 'Snapshot Hoge Veluwe' project in Volkskrant Magazine.

The 14th annual Hoge Veluwe Run takes place, a large event with some three thousand runners competing over various distances and a further one thousand taking part in the 'trail'

van een dit jaar opgezette 'Denktank Steenmeel' wordt deze zomer ongeveer 40 hectare droge heidegrond met steenmeel behandeld. Dit is het eerste bodemtype waarop een significant positief effect is aangetoond.

Het begin van de bronst wordt inmiddels voor de zesde keer gemarkeerd met de Nederlandse Kampioenschappen Burlen. Dit min of meer als grapje begonnen evenement wordt steeds groter en trekt meer en meer bezoekers. Door de uitzonderlijke droge zomer zijn veel biggen van de wilde zwijnen omgekomen, dit jaar zal er dus minder op deze diersoort worden gejaagd.

Oktober 2018

Ook dit jaar blijkt weer dat het Park populair is op internet en in de sociale media. Blogs, vlogs en mailbrieven worden goed bekeken en gelezen. De Facebookpagina van het Park heeft inmiddels bijna twintigduizend volgers. Ook de site van het Park wordt goed bezocht, gemiddeld ongeveer 1.300 keer per dag. Een grote piek in het internetbezoek was te zien na publicatie van een artikel in Volkskrant Magazine over het 'Snapshot Hoge Veluwe'-project.

Dit jaar wordt voor de veertiende keer de Hoge Veluwe Loop gehouden, een groot evenement waar ongeveer 1.000 wandelaars en 3.000 hardlopers aan meedoen. Het hardlopen wandelevenement is onderdeel van een Beweegweekend met veel verschillende activiteiten en een beweegmarkt. Het weekend wordt mogelijk gemaakt door de inzet van veel vrijwilligers van het Park en andere organisaties.

at a more sedate pace. The event forms part of national Exercise Weekend and is accompanied by various activities and market stalls. Its success is due to the efforts of many volunteers from the Park and other organizations.

November 2018

The Park is hit by fire for the second time this year. Following the bushfire covering some four hectares near Oud Reemst in June, a farmhouse close to the Hoenderloo entrance now suffers a chimney fire. The building, known as 'De Zwarte Berg', provides visitor accommodation. Prompt action by the fire service and Park employees prevents the fire spreading to nearby stables.

Four fields within the Park are sown with winter rye and various native herb species. These 'foster fields' are being cultivated by the Province of Gelderland as part of a seed enhancement project. Seeds from the crops grown in the Park will be planted elsewhere.

December 2018

A tour of Jachthuis Sint Hubertus remains one of the highlights of any visit to the Park. In 2018, approximately 24,000 visitors joined one of the 2,000 guided tours of the building. A large number opted to use the audio commentary, which is now available in Dutch, German, English, Spanish and Chinese, as well as two newly introduced languages: Italian and Japanese. Another visitor 'hotspot' is the Park Shop. Its turnover once

November 2018

Het Park krijgt voor de tweede maal dit jaar te maken met brand. Na de heidebrand in juni waarbij vier hectare heidegebied bij Oud Reemst afbrandde, brandt deze maand als gevolg van een schoorsteenbrand de boerderij De Zwarte Berg bij de ingang Hoenderloo af. De boerderij wordt gebruikt als gastenverblijf. Er wordt snel opgetreden door de brandweer en Parkmedewerkers, het overslaan van de brand naar de naastgelegen stal wordt zo voorkomen. In het Park zijn dit jaar voor het eerst zogenaamde 'pleegakkers' gemaakt. Op vier velden zijn winterrogge en inheemse akkerkruiden ingezaaid. De pleegakkers zijn onderdeel van een project van provincie Gelderland om de kwaliteit van de zaden van vaak zeldzame kruidensoorten te verbeteren. De zaden worden geoogst en in en buiten het Park gebruikt.

December 2018

Een bezoekje aan Jachthuis Sint Hubertus blijft onverminderd een van de hoogtepunten van een bezoek aan het Park. Dit jaar werd het Jachthuis tijdens iets meer dan tweeduizend rondleidingen door ongeveer 24.000 mensen bezocht. Veel mensen gebruiken daarbij de audiotour. Die tour was al in het Nederlands, Duits, Engels, Spaans en Chinees te volgen; dit jaar is daar Italiaans en Japans bijgekomen. Een andere 'hotspot' voor de bezoeker is de Parkwinkel in het Centrumgebied. De omzet van de Parkwinkel stijgt jaarlijks, dit jaar was de omzet ongeveer 389.000 euro (tegen 349.000 euro in 2017).

again increases: from €349,000 in 2017 to approximately €389,000 in 2018.

The year closes with a well-attended Christmas market. Many visitors come to select and cut down their own Christmas tree. This has now become an annual family tradition.

Het jaar werd afgesloten met een drukbezochte Kerstmarkt, en ook het Kerstboomzagen trok veel bezoekers. Het 'zelf je eigen kerstboom oogsten' is inmiddels in veel gezinnen een jaarlijkse traditie geworden.

Ruben van Dasler

(Antea Group), projectmanager
nieuwbouw Centrumgebied

(Antea Group), project manager
for new Central Area

Investeren in een goede samenwerking

“Een mooi project op een prachtige plek...” zegt Ruben van Dasler over de nieuwbouw in het Centrumgebied van het Park. Hij werkt als projectmanager bij ingenieursbureau Antea Group. “Ik neem wel eens een collega mee naar het Park en ben dan best trots op wat ik kan laten zien.”

Flexibel gebouw

Gevraagd naar de innovatieve waarde van de nieuwbouw relativeert Van Dasler: “Je moet een beetje oppassen dat je niet alle nieuwe dingen meteen een ‘innovatie’ noemt...” Er zitten veel innovatieve elementen in het nieuwe publieksgebouw, legt hij uit, maar het is vooral de combinatie van die elementen die vernieuwend is. In de bouwkundige en installatietechnische kant van het gebouw –de onderhoudsarme gevels bijvoorbeeld, en in de 140 meter diepe warmte- en koudeopslag voor verwarming en koeling–, maar ook in het gebruik. Van Dasler vertelt: “We bouwen een echt icoon voor De Hoge Veluwe, een gebouw

Investing in good cooperation

“An exciting project in a beautiful location” is how Ruben van Dasler describes the multifunctional public building now under construction in the Park’s central zone. He is acting as project manager on behalf of the engineering consultancy Antea Group. “I sometimes bring colleagues to the Park and I’m very proud of what I can show them.”

A flexible building

Asked about the ‘innovation content’ of the new building, Van Dasler sounds a note of caution. “You must be careful not to label everything that’s new as an ‘innovation,’” he says. Although there are indeed several innovative elements, it is the combination of these elements that is most innovative. In terms of structural engineering and installation technology, for example, we see low-maintenance exterior walls and a 140-metre deep heat exchange system. There are also innovative elements in terms of usage. “We are building a new icon for De Hoge Veluwe, a building that will stand and fulfil its purpose for a hundred years or more. It will be used and maintained by generations to come. We

dat honderd jaar of meer zal blijven staan. Het zal worden gebruikt en onderhouden door de generaties die ná ons komen. Het is dus zaak om een duurzaam gebouw neer te zetten dat kan worden aangepast als de tijd er om vraagt. Een flexibel gebouw.” Het betekent bijvoorbeeld dat er in het gebouw zo min mogelijk dragende wanden zijn, de etage en het dak staan op kolommen. De inrichting van de ruimte kan zo makkelijk worden veranderd.

Innovatief proces

Innovaties vind je in de bouw en de techniek, maar ook in het proces om tot een nieuw gebouw te komen, vertelt Van Dasler: “Als projectmanager ben je verantwoordelijk voor de traditionele ‘harde’ kant van het bouwproces. De planning, de contracten, het budget. Maar ik ben ook verantwoordelijk voor de ‘zachte’ kant. De manier van samenwerken tussen de vele partijen die bij de bouw betrokken zijn. Zo hebben we bijvoorbeeld afgesproken dat we ook op directieniveau regelmatig samenkomen. Meestal komen de directies van opdrachtgever en uitvoerder pas samen als er een probleem is. Hier niet. We hebben geïnvesteerd in het opbouwen van een relatie vóór er mogelijke problemen optreden. We hebben samenwerkingsoefeningen gehouden, elkaar in de ogen gekeken, gepraat over onze verwachtingen, over onze normen en waarden. Dat doen we op alle niveaus van overleg, ook bij de gewone bouwvergaderingen. Er is bijvoorbeeld altijd een vergaderpunt ‘bouwreflectie’. Dan gaan de laptops dicht en vragen we ‘hoe gaat het?’. We

must, therefore, create a truly sustainable building that can be adapted to meet the demands of the moment: a flexible building.” This means that there must be as few load-bearing walls as possible. The first floor and the roof are therefore supported on columns so that the entire interior layout and floorplan can be changed very easily.

Innovative process

Innovations can also be seen within the construction process, Van Dasler continues. “A project manager is responsible for the traditional ‘hard’ aspects – the schedule, contracts and budgets. In this case, I am also responsible for the ‘soft’ side, by which I mean the cooperation between the various parties involved. We have agreed that there should be regular meetings at senior management level. Usually, the client’s management team will only get together with the contractor’s team if there is a problem. We are doing it differently. We have invested in building a good relationship regardless of whether problems occur. We held preliminary meetings at which we spoke openly about our standards, values and expectations. We are equally forthright at all other levels, including the regular construction meetings. The agenda always includes time for reflection, when we close our laptops and ask, ‘how’s it really going?’ We are interested in the people behind the job titles. This approach is relatively new in the construction industry so you could call it an innovation.”

hebben oog voor de mens achter de functie. Die aanpak is relatief nieuw voor de bouwwereld. Een innovatie.”

Leontien Krul

coördinator Steenmeelproject
Coordinator of the Rock Dust
research project

Pionieren in bodemverbetering

Als je heel goed oplet tijdens een wandeling op de heide kan je het zien. Een grijzig korrelig poeder op de bodem tussen de heideplantjes. Gruis. Dat is gemalen steen, of 'steenmeel', en het komt uit een mijn in Noorwegen. Wat dat steenmeel daar doet, kan Leontien Krul ons vertellen. Ze is coördinator van het Steenmeelproject op De Hoge Veluwe, een innovatieve nieuwe manier om verzuring van de bodem tegen te gaan.

Proefplotjes

Het is een ingewikkeld proces, vertelt ze, dat verzuren van de bodem. Het komt door de enorme hoeveelheid verzurende depositie van de afgelopen decennia, afkomstig van mest, industrie en verkeer. Dat zorgt dat mineralen versneld verteren en uit de bodem wegspoelen, met alle slechte gevolgen van dien voor planten en dieren van het toch al kwetsbare biotoop van de schrale heidevelden. Het Nationale Park De Hoge Veluwe is al in 2015 begonnen met het uitstrooien van steenmeel, vertelt Leontien Krul: "Het is

Pioneers in soil improvement

If you look closely when walking across the heath, you may notice that a coarse grey powder has been sprinkled on the ground. This is pulverised rock, known variously as rock dust, stonemeal, mineral fines or rock flour. It comes from a quarry in Norway. Why is it here in the Park? Leontien Krul can explain. She is the coordinator of the ongoing research project, Rock Dust on De Hoge Veluwe, which is testing an innovative new way to offset and reverse the effects of acidification.

Test areas

Soil acidification is a complex process, Leontien explains. Atmospheric pollution from industry and exhaust fumes falls to earth as acid rain. Acidic soil cannot retain important minerals. There are adverse effects for flora and fauna, and these effects are particularly serious in an already vulnerable biotope such as the sparse scrubland of the heath. De Hoge Veluwe National Park began experiments with rock dust in 2015. "It's an approach which has been tried

een methode die in de landbouw al eerder werd toegepast, maar niet in natuurgebieden. We zijn begonnen met kleine 'proefplotjes', proefvakken van 15 bij 15 meter, om te kijken wat het effect is van het aanbrengen van steenmeel in de natuur." Die proef werd gefinancierd door het Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit.

Wetenschappelijk onderzoek

Het project kon met behulp van een subsidie van de provincie Gelderland worden opgeschaald naar een aantal grotere pilotvakken op verschillende plekken in het Park. Leontien Krul: "Die vakken zijn één hectare groot, we hebben 15 van die hectarevakken behandeld met steenmeel en 15 identieke vakken aangewezen als controlegebieden, daar strooien we niet. We kunnen op die manier heel gecontroleerd en wetenschappelijk verantwoord onderzoeken wat het effect van het aanbrengen van steenmeel is. Het Park is hiermee voorloper in ons land, er zijn geen andere terreinbeheerders die het op deze manier doen."

Resultaten openbaar

Bij het project zijn meerdere partijen betrokken. In de daadwerkelijke uitvoering, maar ook in het onderzoeken van de bodem en de flora en fauna. Leontien Krul: "De resultaten van het onderzoek zijn openbaar en delen we graag. We denken aan een symposium in 2020 waarop we de resultaten kunnen presenteren. Andere natuurbeheerders

in agriculture but never in a nature area. We began with a few small test areas of 15 metres by 15, just to see what effect adding the rock dust would have." Those initial trials were funded by the Knowledge Network for Restoration and Management of Nature in the Netherlands (OBN).

Scientific research

A grant from the Province of Gelderland enabled the project to be upscaled. "We created 'pilot plots' of one hectare in various parts of the Park. We applied rock dust to 15 plots and marked off a further 15 identical plots to act as control areas. We are conducting a scientifically responsible, evidence-based experiment to determine the precise effect of applying the rock dust. The Park is a pioneer in the Netherlands: no other nature management organization has become involved in this type of research before."

Published results

The project involves various parties, some of whom are responsible for analysing the effects on the soil and the native flora and fauna. "We intend to publish all results. We are happy to share all new knowledge. We're thinking of hosting a symposium in 2020 at which we shall present our findings. Other nature managers can then benefit. To ensure that the research is as objective as possible, in 2015 we set up a 'think tank' comprising experts and specialists who are directly involved in the project, as well as a number of independent, impartial advisors. It is important that all

kunnen er zo hun voordeel mee doen. Om zo objectief mogelijk naar de effecten van het aanbrengen van steenmeel te kijken hebben we in 2015 een 'Denktank Steenmeel' opgezet, een groep experts en specialisten die betrokken zijn bij het project, aangevuld met onafhankelijke partijen. We willen een zo objectief mogelijke beoordeling van het pilotproject."

Pionieren

Inmiddels heeft het Park het project in 2018 kunnen opschalen naar grotere gebieden. Leontien Krul: "Er zijn al positieve resultaten voor gebruik van steenmeel op droge heide. Daar zijn we nu met grotere vlakken aan de slag, totaal hebben we in 2018 40 hectare droge heide behandeld. Bij een positief effect –en vooral ook bij het uitblijven van negatieve effecten op de flora en fauna– gaan we ook opschalen op andere plekken, naar in het totaal 200 hectare. We willen éérst echt zeker zijn dat het geen negatieve effecten heeft op deze kwetsbare bodems, we gaan niet over één nacht ijs. Het uiteindelijke doel is dat we het heidelandschap en de karakteristieke plant- en diersoorten die daar bij horen behouden en robuuster maken. Het is echt een innovatief project, het is pionieren in bodemverbetering."

our findings are carefully evaluated and can stand up to any scrutiny."

Pioneers

The Park has now been able to expand the project yet again. "Having achieved some positive results, in 2018 we treated a total of forty hectares of dry heathland. Assuming that the positive effects are constant, and more importantly that there are no negative effects on flora and fauna, we shall upscale again to treat a total of two hundred hectares. First, however, we must be absolutely certain that there will be no negative impact on these vulnerable soil types, so we are not going to rush into anything. The aim is to restore and maintain a robust heathland landscape which can maintain all the typical species one would expect to find there. This is an innovative project – we are pioneers in soil improvement!"

Patrick Jansen

onderzoeker WUR

researcher at Wageningen
University and Research

Wild kijken via internet

Het is een project dat in 2018 zorgt voor enorme aandacht in de media: 'Snapshot Hoge Veluwe'. Het publiek wordt gevraagd om mee te helpen om de foto's die de cameravallen in het Park maken te beoordelen. Dat kan via internet. Al snel staat het aantal bekeken foto's boven de één miljoen en doen er meer dan zesduizend geregistreerde vrijwilligers mee. Een innovatief project voor het Park én voor de wetenschap.

Gestage stroom

"Het is voor ons een manier om heel veel materiaal verwerkt te krijgen en voor het Park een mooie methode om het publiek kennis te laten maken met de kick van het spotten van wild en om ze misschien wel te verleiden om eens in het echt in het Park te komen kijken..." Dat zegt Patrick Jansen, ecooloog bij de Wageningen Universiteit en projectleider van het –al langer lopende– onderzoek met camera's in het Park. De publieksdeelname laat telkens na een bericht in de pers een piek zien, maar op een doorsnee

Watching wildlife via internet

It is a project which garnered much media attention in 2018: 'Snapshot Hoge Veluwe', in which members of the public are invited to help analyse photos taken by the camera traps in the Park. Within days of its launch, over six thousand volunteers had registered on the project's website. Between them, they have viewed more than a million images. This is an innovative project for the Park and for science.

Steady flow

"For us, this is a way of processing a vast quantity of material quickly and efficiently. For the Park, it is a nice way of introducing people to the 'kick' of watching wildlife, perhaps even tempting them to come along in person," says project manager Patrick Jansen, an ecologist at Wageningen University. Public interest surged after the publication of an article in a national newspaper, but on an average day internet users view and rate some three thousand photos. "Some people seem to have become quite obsessive about

dag worden er ongeveer drieduizend foto's bekeken, vertelt hij. "Er zijn mensen die dit echt heel fanatiek doen, het levert een gestage stroom classificaties op." Snapshot Hoge Veluwe draait op een internationaal platform, er doen vrijwilligers uit de hele wereld mee. Er zijn zelfs al meldingen binnengekomen uit Zuid-Afrika en Amerika.

Wisdom of the crowd

Het gaat bij het project vooral om het tellen en op naam brengen van grotere zoogdieren. De camera's staan op 70 centimeter hoogte in zes verschillende habitattypes en maken als de sensor warmte en beweging waarneemt één foto per seconde. Dat levert reeksen van enkele tientallen foto's op die ook als reeks worden beoordeeld. "Voor ons is het van belang dat de kwaliteit van de beoordeling goed is..." vertelt Jansen. Hier komt 'the wisdom of the crowd' om de hoek kijken, legt hij uit. "Het blijkt dat als je zo'n reeks aan ongeveer twintig mensen voorlegt, er een stabiel meerderheidsstandpunt uitkomt. Voor bepaalde bekende diersoorten ligt dat lager, als vier mensen 'vos' zeggen, kun je er van uitgaan dat het inderdaad een vos is. Bij hertensoorten is het vaak lastiger, vooral bij nachtfoto's of in slecht weer."

Struinverbod

"We willen graag de effecten van het struinverbod bekijken. In 2016 is al het gebied tussen de paden in feite rustgebied geworden. De vraag is of de herten zich daardoor anders

it. We receive a steady flow of classifications." Because Snapshot Hoge Veluwe relies on the international platform of the internet, there are volunteers from all parts of the world, including South Africa and the United States.

Wisdom of the crowd

The main objective of the project is to identify and count the larger mammals in the Park. Cameras are placed at a height of seventy centimetres in various types of habitat. They have sensors which detect heat and movement. If a camera is activated by the sensor, it makes a series of exposures at the rate of one per second. Each series is likely to contain tens of photos, all of which must be evaluated as a complete series. "It is important to us that the assessment is consistent," Patrick explains. "This is where 'the wisdom of the crowd' comes in. If you show the same series to a group of around twenty volunteers, a reliable majority opinion will emerge. Some species are easier to identify than others. If four people say it's a fox, you can be reasonably certain that it is indeed a fox. The various deer species are more difficult to tell apart, especially at night or in poor weather."

Pathway policy

"We also want to examine the effect of the Park's rule that prohibits visitors from straying off the marked pathways. In 2016, the area between the paths became a 'no-go zone' for people and a quiet sanctuary for the animals. Do the deer behave any differently as a result, perhaps forming smaller

gedragen, bijvoorbeeld door minder grote roedels te vormen dan voorheen." Maar zover zijn we nog lang niet, zegt de voorzichtige wetenschapper die Patrick Jansen is. "We kunnen pas betrouwbare conclusies trekken als de fotoverwerking voor bepaalde perioden compleet is. Door technische beperkingen in Snapshot kunnen we geen reeksen van méér dan dertig foto's beoordelen. En dat zijn uitgerekend de reeksen die je bijvoorbeeld krijgt bij het langskomen van een relatief grote roedel herten."

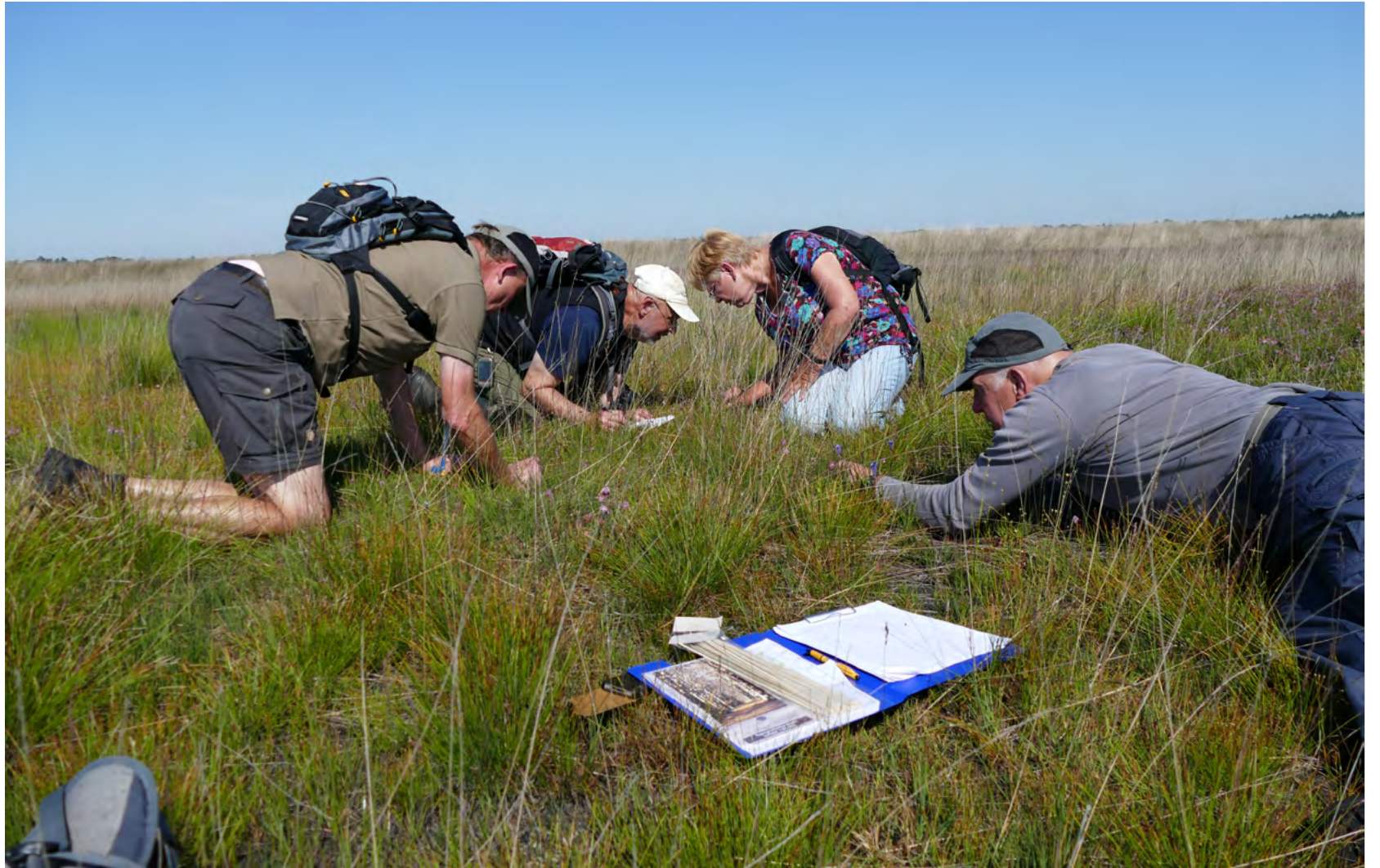
Kunstmatige intelligentie

Het is de bedoeling dat het project uiteindelijk een methode oplevert om precies te bepalen hoeveel dieren in een gebied aanwezig zijn. Beter dan de schattingen waar nu mee gewerkt wordt. De eerste voorzichtige schattingen op basis van de cameravallen komen al aardig in de buurt van de schattingen die het Park hanteert, vertelt Jansen. "De methode wordt steeds betrouwbaarder naarmate er meer foto's worden beoordeeld. We zitten inmiddels niet ver meer af van de tellingen van het wild die jaarlijks door experts in het veld worden gedaan." Het is nog toekomstmuziek, maar uiteindelijk zou je de data die Snapshot Hoge Veluwe oplevert kunnen gebruiken om een kunstmatige intelligentie aan te leren om de jaarlijks één miljoen foto's van de vallen te beoordelen. Maar ja, zegt Jansen: "We zijn niet van plan de mens overbodig te maken. Daarvoor is wild kijken veel te leuk."

herds than they used to? We need a lot more information before we can draw any conclusions," says the ever-cautious researcher. "It is not possible to make firm statements until all the photos taken during various periods have been analysed. Moreover, technical limitations prevent us from assessing a series of more than thirty images at a time, and there would certainly be far more than thirty exposures if a relatively large herd of deer was on the move."

Artificial intelligence

It is hoped that the project will eventually give rise to a method of determining the exact number of animals within a given area. This would clearly be preferable to the estimates currently used. That said, the provisional figures that are now emerging from the camera traps are remarkably close to the Park's own estimates. "The method will become more reliable as more photos are assessed. We are now not very far from the wildlife counts which the experts in the field make. Eventually, it may even be possible to create a fully automated system, using the data from the Snapshot Hoge Veluwe project to develop artificial intelligence algorithms and teach computers to evaluate the one million images produced by the camera traps each year. But there's no hurry and we are not planning to make our volunteers redundant. They enjoy wildlife-spotting too much for that."

Cees Krijger (l.)

voorzitter Vereniging van
Vrijwilligers van De Hoge Veluwe

chair of the Association of
Volunteers of De Hoge Veluwe

Harald de Boer (r.)

adjunct-directeur Fondsenwerving

Deputy Director of Fundraising

Van 'vriend' naar 'vrijwilliger'

In 2018 is de aloude 'Vereniging van Vrienden van De Hoge Veluwe' omgevormd tot 'Vereniging van Vrijwilligers van De Hoge Veluwe'. Het lijkt een eenvoudige verandering, maar het is een verandering met een lange aanloop en de nodige gevolgen. Cees Krijger en Harald de Boer vertellen er meer over.

Donateurs

"Veel instellingen in Nederland hebben 'Vrienden'" zegt Harald de Boer. "Daar worden dan stevast 'donateurs' mee bedoeld. Particulieren die een bepaalde instelling ondersteunen met een jaarlijks bedrag. Bij De Hoge Veluwe lag dat anders, hier bestond de Vereniging van Vrienden uit zogenaamde 'ideële leden' die de Vereniging ondersteunde met geld, maar ook uit de Vrijwilligers, mensen die het Park ondersteunen met actief vrijwilligerswerk op allerlei gebieden. Het gebruik van de benaming 'Vrienden' was dus voorbehouden aan de Vrijwilligersorganisatie, en niet aan de Parkorganisatie."

Tijden veranderen

Die structuur is nu helderder gemaakt. Veel 'ideële leden'

From 'Friend' to 'Volunteer'

In 2018, the familiar 'Association of Friends of De Hoge Veluwe' became the 'Association of Volunteers of De Hoge Veluwe'. It seems a simple enough change, but it took careful preparation and has consequences. Cees Krijger and Harald de Boer explain.

Donors

"Many Dutch cultural organizations have 'Friends', says Harald de Boer. "What this really means is 'donors': private individuals who support the organization by means of an annual contribution. Our situation was different because we had two types of 'Friend': those who donate money and those who donate their time and energy to the Park as volunteers. We decided that it was time to draw a clearer distinction.

Times change

The structure has now been made more transparent. The purely financial donors have been brought under the umbrella of the Hoge Veluwe Fonds, which is part of the Park organization. The volunteers now have their own

zijn in 2018 ondergebracht bij het Hoge Veluwe Fonds, onderdeel van de Parkorganisatie. En de Vrijwilligers hebben nu een eigen geprofessionaliseerde 'Vereniging van Vrijwilligers'. Dat was ook nodig, zegt de voorzitter van de nieuwe Vereniging van Vrijwilligers, Cees Krijger: "De tijden zijn veranderd. Er zijn heel veel initiatieven en activiteiten door de oude 'Vrienden' opgezet, vaak vanuit grote liefde voor het Park en vanuit idealistische motieven, maar de huidige Parkorganisatie is een echt bedrijf geworden. Een professionele vrijwilligersorganisatie past daar beter bij. Met de kennis en ervaring opgedaan in al die jaren is er nu een uitstekende basis om die professionaliteit verder uit te bouwen."

Emoties

Krijger vertelt verder: "Het is een omvorming die bij veel mensen met de nodige emoties gepaard is gegaan. Dat is heel begrijpelijk. De 'Vrienden', dat was een bijzondere club. Het was een club met veel historie, een verandering raakt dan echt aan de levens van veel mensen. Het Park heeft toch een soort magie hè? Zeker voor de mensen van het eerste uur. De club is opgericht in 1948, in de Wederopbouwjaren. Die mensen voelen een enorme verbondenheid met het Park, met het gebied. Het voelt aan als 'van ons'. Als je iets aan de structuur van zo'n club veranderd, raak je nogal wat aan..."

Van blad naar nieuwsbrief

Tegelijk met de omvorming van de Vereniging is ook het

'Association of Volunteers', which has undergone a process of professionalization. That was certainly necessary, states the President of the new association, Cees Krijger. "Times have changed. Many activities were initiated by the old 'Friends', usually based on idealistic motives and a great affection for the De Hoge Veluwe, but today's Park organization is an efficient business operation. It calls for a fully professional volunteer organization. The knowledge and experience gained in the past offers an excellent basis from which to pursue further professionalization."

Emotion

"It is a change which will stir emotion in some people. That is very understandable. The 'Association of Friends' was a very special club. It had a very long history and the change will touch the lives of many. The Park holds a sort of magic, especially for those who have been part of it since the early days. The Association was formed in 1948, during the post-war reconstruction period. Its members feel an enormous sense of unity with the Park and the region. They feel that both 'belong' to them, and vice versa. Altering the structure of a club like this has a far-reaching effect."

Newsletter

To coincide with the reform of the Association, its 'club magazine' is also to change. In the past, a printed version was distributed to some 1,800 members four times a year. That is very expensive, explains Cees Krijger. "Approximately

'clubblad' veranderd. Vier keer per jaar verscheen een papieren versie van het blad van de Vrienden in een oplage van ongeveer 1.800 stuks. Een grote kostenpost, zegt Krijger: "Ongeveer de helft van het budget van de Vereniging werd besteed aan het blad. Er waren al stemmen die dat ter discussie stelden. Konden we dat geld niet beter aan de natuur besteden?" Het papieren blad wordt met ingang van 2019 vervangen door een digitale nieuwsbrief.

Bronzen

Vanaf juni 2018 heeft de nieuwe Vereniging van Vrijwilligers 335 leden. De oude Vereniging van Vrienden had 1.616 leden. Ongeveer 700 van de oude 'ideële leden' van de Vereniging van Vrienden zijn overgestapt naar het Hoge Veluwe Fonds, ze hebben daar de privileges van 'Bronzen Vriend' gekregen. Steeds meer mensen willen Het Nationale Park De Hoge Veluwe financieel ondersteunen als donateur, zegt Harald de Boer. "Dat kan al vanaf 200 euro per jaar. Vanaf duizend euro steun je het Park als Zilveren Vriend, boven de tweeduizend euro als Gouden Vriend." Op de website staat meer informatie.

half of the Association's budget was being spent on the magazine. People had already begun to ask whether the money might be better spent on nature." Beginning in 2019, the printed magazine will be replaced by a digital newsletter.

Bronze Friends

At 1 June 2018, the new Association of Volunteers had 335 members. The former Association of Friends had 1,616 members. Approximately 700 of those are long-standing donors and have been transferred to the Hoge Veluwe Funds where they will enjoy all the privileges of a Bronze Friend. An increasing number of people are coming forward to support De Hoge Veluwe National Park as donors, reports Harald de Boer. "Anyone who makes an annual contribution of two hundred euros or more qualifies as a Bronze Friend. For one thousand euros a year you become a Silver Friend, while two thousand euros or more confers Gold Friend status." Further information can be found on the website.

Renz Beekman

chef-kok Parkrestaurant

Chef de Cuisine, Park Restaurant

Innovatie op de kaart

“Iedereen die maar een beetje koksbloed door de aderen heeft stromen zou helemaal lyrisch worden over deze keuken. Alles wordt gloednieuw en hypermodern...”, zegt chef-kok Renz Beekman over de keuken van het nieuwe publieksgebouw. Hij was ongeveer vier jaar bezig met de inrichting van zijn nieuwe werkplek, en vooral met het samenstellen van het team dat in het nieuwe Parkrestaurant zal gaan werken.

Vers wild

Het nieuwe restaurant heeft een innovatie op de kaart, zegt Beekman. Het hele jaar rond zal er wild geserveerd worden. “We hebben als Park vrijwel het hele jaar door vers wild van eigen bodem. Wat is er nu mooier dan met dat aanbod iets doen in je eigen restaurant?” Beekman vertelt over de verwerking van het wild, dat in het nieuwe restaurant voor een deel zelf zal worden gedaan. Alles van het hert of het wilde zwijn kan worden gebruikt, vertelt hij, tot de botten aan toe. “Daar koken we een mooie jus de cerf van...” Ook het vlees van de biggen

Innovation on the menu

“Anyone with a drop of chef’s blood in their veins will be impressed,” says Renz Beekman about the kitchen of the new public building. “Everything is hyper-modern and state-of-the-art.” Renz spent some four years designing his new domain and assembling the team that will work in the new Park Restaurant.

Fresh game

The new restaurant has one major innovation on the menu. “We have a ready supply of fresh game on the doorstep and can offer it all year round. Very few restaurants can say the same.” In addition to venison and wild boar on the restaurant menu, the kitchen will also produce a range of meat products. Every part of the animal will be used, including the bones. “They make a marvellous jus de cerf.” The meat of young wild boar will be used to produce pastrami. Renz favours the ‘everything except the squeal’ approach which means that absolutely nothing goes to waste. “Anything that doesn’t go onto the table or into a meat product can be used in our very popular game casseroles.”

van het wildzwijn wordt verwerkt. "Van het achterboutje maken we gepekeld vlees, gerookt, voor een broodje pastrami." 'Afval' bestaat niet bij deze manier van koken, vertelt hij: "De overgebleven resten verwerken we in de enorm populaire wildstoofpotjes."

Bediend restaurant

De gerechten aan de man brengen zal geen probleem zijn, denkt Beekman. "We hebben, toen we verhuisden naar de tijdelijke accommodatie, de overstap gemaakt van een zelfbedieningsrestaurant naar een bediend restaurant. Dat is echt een groot verschil. Onze mensen in de bediening kunnen 'verkoop aan tafel' doen. Ze kunnen onze gasten het verhaal vertellen van de gesloten cirkel van onze wildproducten. De dieren die hier hebben geleefd worden hier bereid en hier geconsumeerd. Voor de bereiding gaan we vanaf volgend jaar kruiden gebruiken uit onze eigen Veluwe kruidentuin. Dat is toch een prachtig verhaal?"

Krokante krokot

Beekman heeft gekookt in sterrenrestaurants, maar koken in het Park is andere koek. "Alleen al door de schaal, de omvang..." vertelt hij. Hij is van kok doorgeschoven naar manager van een groot team, uiteindelijk zo'n 60 personen in de keuken en in de bediening. De uitdaging is hier de combinatie van de logistiek met goed en verantwoord koken, vertelt hij. Beekman: "Ik ben overgestapt van de krokante zwezerik naar de krokante krokot. Een ander soort uitdaging, maar prachtig om te doen."

Waiter service

The new restaurant is bound to attract a large number of diners but Renz foresees no problems. "When we moved into the temporary accommodation, we made the switch from a self-service buffet to full table service. That is quite a change. The waiters and waitresses will be able to tell guests about our 'closed loop': that the meat served at the table was prepared here and comes from animals that lived here. Moreover, from next year we will be using herbs grown in the Park's very own herb garden. That's worth a mention, don't you think?"

Scale

Beekman has worked in many fine restaurants but being the Chef de Cuisine of the Park Restaurant brings its own special demands. "Just the scale of the operation... it's huge." Renz has to manage a team of around sixty people working in the kitchen and front-of-house. "The challenge is to find the perfect balance between fine cuisine, responsible use of resources and efficient logistics," he explains. "This setting is unique for a chef. It is a different sort of challenge, but one that I really enjoy."

Marieke Ankoné
coördinator educatie
Coordinator of Education

Een selfie met Anton en Helene

Stel je voor: bij Jachthuis Sint Hubertus op de foto met Anton Kröller te paard. Of zittend naast Helene Kröller-Müller op de Steijnbank... Met de speciale 'augmented reality'-app die in 2018 is gelanceerd kan dat. En nog veel meer, vertelt Marieke Ankoné, als coördinator educatie voor het Park betrokken bij het maken van de app.

Bijdrage provincie

Augmented reality –of 'AR' in het kort– bestaat al jaren, maar het wordt nog niet massaal toegepast, vertelt Marieke Ankoné. We kennen het van een grote hit als het spel Pokémon GO, maar door bijvoorbeeld de andere nationale parken in Nederland wordt het nog niet gebruikt. Een financiële bijdrage van provincie Gelderland maakte het mogelijk om de app voor Het Nationale Park De Hoge Veluwe te ontwikkelen.

"Het effect is echt heel gaaf en bijzonder..." vertelt Ankoné: "Het werkt deels op GPS en deels op herkenning van een silhouet in het landschap. Als je bijvoorbeeld je telefoon richt op het hondenhek op de binnenplaats van Jachthuis Sint

A selfie with Anton and Helene

Just imagine – you visit Jachthuis Sint Hubertus and take a selfie standing alongside Anton Kröller on his horse. Or one sitting next to Helene Kröller-Müller on the elegant President Steijn Bench. With the 'augmented reality' app released in 2018, you can do just that and much more. Marieke Ankoné is the Park's Coordinator of Education. She was closely involved in the development of the app.

Grant

Augmented Reality (AR) has been around for some years but its possibilities have yet to be fully exploited. It has been used in online gaming, such as the hugely popular Pokémon GO, and by some museums and other cultural sites. To date, however, De Hoge Veluwe is the only national park in the Netherlands to take advantage of augmented reality as an educational tool. The development of the Park's app was made possible by a grant from the Province of Gelderland. "The effect is remarkable... and really cool!" Ankoné tells us. "It works partly by GPS location and partly by recognizing the form of the landscape. If you point your phone's camera

Hubertus, herkent de app de contouren van het gebouw en krijg je een historische foto van Anton te zien als extra 'laag' over het beeld op je telefoon. Je kunt naast Anton poseren voor een foto en meer lezen over het Jachthuis en over Anton."

Verhalen vertellen

Het Park is ideaal voor een AR-app omdat er zoveel verhalen over het landschap en de gebouwen te vertellen zijn en er nog zoveel historisch beeld te vinden is. "Het is een schatkamer aan verhalen die je met de app kan ontsluiten..." zegt Ankoné. "Als je de app aanzet kun je kiezen voor het perspectief van Anton of dat van Helene. Er is ook een variant voor de jeugd, die krijgen in plaats van foto's fleurige tekeningen te zien met leuke weetjes. Als je met meerdere mensen in het Park bent, kun je elk een eigen variant kiezen op je smartphone en met elkaar delen wat je ontdekt over de geschiedenis van het Park."

Virtuele gids

De app is gratis te downloaden voor de bezoekers van het Park. De 'AR-punten' zijn te vinden op locaties langs de bestaande fiets- en wandelroutes. De app heeft nog wat kleine kinderziektes ("Daar is het een innovatie voor hè? Het is nieuw terrein dat we hiermee betreden!" zegt Ankoné), maar is al door duizenden mensen gedownload. "We krijgen hele leuke reacties van mensen. Soms zijn ze al tig keer langs een bepaalde plek gelopen, maar ontdekken ze dankzij

at the kennels in the courtyard of Jachthuis Sint Hubertus, for example, the app will recognize the shape of the building and will superimpose a historic photo of Anton Kröller as an extra 'layer' on top of the picture you see on your screen. You can pose alongside him for a photo, and you can read lots of interesting information about the Kröller-Müllers and their home."

Telling stories

The Park is an ideal setting for an AR app because there are so many stories to be told about the landscape and the buildings, and because so much historic material is available. "There is a veritable treasure house of stories which can be opened up by the app," states Ankoné. "When you launch it, you can decide whether you want to hear those stories from Anton's perspective or from Helene's. There is also a version for children, which has colourful drawings rather than photos and little snippets of information rather than long accounts. If you're with a group, everyone can select their own version and share what they discover about the history of the Park with each other."

A virtual guide

The app can be downloaded for free. The various AR Points are located alongside the existing walking and cycling routes. Although there have been a few minor teething troubles ("you get that with innovations – this is new ground for everyone!"), the app has been downloaded and enjoyed

de app wat de betekenis van die plek was voor de stichters van het Park. Het is een hele charmante manier om veel informatie over te dragen zonder het landschap vol te zetten met borden met uitleg. Het is alsof er als het ware een virtuele gids met je meeloopt.”

Moeflongarantie

Welke kijkplekken zijn favoriet? Ankoné: “Op het plein in het Centrumgebied kun je als je de jeugd-versie kiest in een getekende klassieke auto gaan zitten. Het soort auto waar Anton Kröller graag in reed. Ook leuk is het Pompgebouw tje bij Jachthuis Sint Hubertus. Daar kun je de windmolen weer zien die ooit bovenop dat gebouw tje stond. En natuurlijk de kop van een moeflon in een van de wildobservatieplekken... We kunnen niet garanderen dat je er op ieder moment van de dag échte moeflons ziet, maar dankzij de AR-app zie je er wel eentje van pixels!”

by over a thousand visitors. “We have had some very positive reviews. Some people have been to the Park many times but didn’t realize the significance of certain locations until they started using the app. It is a very easy and inclusive way of sharing information without having to clutter up the landscape with signs and information panels. The app is like your own personal guide, both entertaining and informative.”

Mouflon guarantee

Which viewpoints are the most popular? “When using the children’s version, you can go to the main square and sit inside a drawing of a vintage car very much like the kind that Anton Kröller himself used to drive. Also fun is the Pomphuisje building, which used to have a windmill attached. The sails have long since been dismantled but the app will ‘restore’ them so you can see exactly what the building looked like in the past. And of course, if you go to one of the wildlife observation points, you will want to see a mouflon. We can’t guarantee that you will see a real mouflon, because they are rather elusive creatures, but if not the AR app will show you one made of pixels!”

Joop van der Schee
medewerker Bedrijfsvoering
Forestry Operations

Wilgen en ratelpopulieren op de Veluwe

“Ja, je kunt dit zeker een innovatieve vorm van bosbouw noemen...” vertelt Joop van der Schee. Hij heeft het over ‘paludicultuur’, oftewel bosbouw op drassige –natte– bodem. Het ligt niet echt voor de hand op de hoge droge zandgronden van de Veluwe, maar er zijn wel degelijk natte en moerasachtige stukjes in het Park waar deze vorm van bosbouw prima op past.

Fazanterie

“Het is voor ons heel uitzonderlijk om aan de slag te gaan met het aanplanten van soorten als wilg, els en ratelpopulier”, vertelt Van der Schee. In 2018 is een stuk van anderhalve hectare oostelijk van de Kronkelweg omgevormd tot ‘paludicultuur’. Het is een bos waar vroeger, in de jaren 1920-1930, een fazanterie lag. Het is al een drassig gebied, een voorwaarde voor paludicultuur. “Je vindt daar nog allerlei sporen van menselijk ingrijpen om het gebied droger te maken. Slootjes, greppels, rabatten. Dat was in de vorige

Weeping willows and quaking aspens

“Yes, you can definitely call it an innovative form of forestry,” says Joop van der Schee. He is referring to ‘paludiculture’, which means growing plants and trees on wet, marshy soil. This may not seem an obvious approach on De Veluwe, with its high, dry sandy ground, but there are indeed several areas of the Park in which paludiculture can be used to enhance nature management practices and increase biodiversity.

Pheasantry

“It’s very new for us to be planting tree species such as willow, alder and aspen,” says Van der Schee. In 2018, an area of one and a half hectares to the east of Kronkelweg was cleared to make way for paludiculture. Almost a century ago, in the 1920s and 30s, this was the site of the Park’s pheasantry. It has the type of wet, marshy soil that is ideal for paludiculture. “We can still see many signs of human

eeuw de standaard manier van bosbouw plegen: droger maken en soorten als Douglas en fijnspar aanplanten. In deze eeuw beginnen we een andere manier van beheer te ontwikkelen. We proberen niet meer om alles droog te leggen.”

Klimaatverandering

Dat heeft ook te maken met de klimaatverandering, vertelt Van der Schee. “Je zag het met de droogte van afgelopen zomer. De vegetatie heeft daardoor een flinke knauw gekregen. Als dat vaker gaat voorkomen dan krijgen we echt problemen met de waterhuishouding op de Veluwe. We proberen in dit gebiedje om de waterhuishouding anders te regelen, om het water dat in de winter valt langer vast te houden. Boomsoorten die veel water verdampen en de bodem uitdrogen hebben we weggehaald en we hebben soorten die goed tegen natte omstandigheden kunnen teruggeplant. Verschillende soorten wilg en populier in het echt natte deel, bomen als haagbeuk, berk en vuilboom op de wat minder natte delen. Het zijn bomen en struiken die wisselende waterstanden goed kunnen verdragen.”

Landschapswaarde

Het vasthouden van water is een van de doelen van dit project en het lijkt goed te werken, vertelt Van der Schee. “We krijgen zo een bosgebied dat beter in staat is om extreme weersomstandigheden op te vangen.” Het bos is op de eerste plaats aangelegd als productiebos, maar het oog

intervention designed to make the ground less wet – ditches, trenches, facings and so forth. In the twentieth century this was the standard approach to forestry management: dry out the soil and plant species such as Douglas fir and Norway spruce. Today, we are starting to develop a new method in which we match the species to the conditions rather than trying to alter the conditions to match the species.”

Climate change

The new approach is partly a response to climate change. “We had a very hot, dry summer last year. The drought took quite a toll on the vegetation. If this becomes the norm, we are going to have real problems in terms of water management. In this little area, we are testing a new approach. The soil will retain the water that falls in winter for longer. Trees that draw up a large quantity of water and thus dry out the soil have been replaced by those which thrive in wet soil. In the really marshy areas we have planted different varieties of willow and poplar, with hornbeam, beech and buckthorn in the slightly less wet areas. All are trees and shrubs which can withstand fluctuations in the water table.”

Landscape and nature

Water retention is one objective and the project seems to be successful in this regard. “We have shown that we can create woodlands that are much better able to withstand extreme weather conditions,” says Joop van de Schee. Although the woodlands are primarily a production resource,

wil ook wat, benadrukt hij. "Het gaat in ons Park natuurlijk ook om de landschapswaarde en de natuurwaarde... Het is een mooie verrijking om deze soorten aan te planten. De houtproductie speelt wel een rol, maar komt voor ons duidelijk pas op de tweede plaats."

there are other considerations. "In our Park, landscape and nature are also important values. Adding new species not only makes the area more attractive but will increase biodiversity. Wood production plays a role, but the economic side is very much in second place for us."

De cijfers over 2018 / Facts and figures 2018

Exploitatierekening (in duizenden euro's) / Profit and Loss Account (in thousands of euros)

	2018 Werkelijk / Actual	2017 Werkelijk / Actual
Baten / Income		
Entreegelden / Entrance fees	5.739	5.266
Huren en pachten / Rents and leases	463	474
Vergoeding KMM / Reimbursement KMM	236	233
Diverse baten / Various income	1.462	1.439
	<hr/> 7.900	<hr/> 7.412
 Lasten / Expenses		
Personeelskosten / Employee expenses	3.373	3.147
Diverse directe kosten / Various direct expenses	2.429	2.266
Algemene kosten / General expenses	474	436
Geldmiddelen / Financial resources	79	16
Afschrijvingen / Depreciations	1.152	1.149
	<hr/> 7.507	<hr/> 7.014
 Exploitatieresultaat / Operating result	393	398
Bijzondere baten en lasten / Extraordinary income and expenses	1.719	74
	<hr/> 2.112	<hr/> 472
 Resultaat / Result		

Balans per 31 december (in euro's) (voor bestemming van het resultaat) / **Balance sheet as at 31 December (in euros)** (Before profit appropriation)

	2018	2017
Activa / Assets		
Vaste activa / Fixed assets		
Immateriële vaste activa / Intangible fixed assets	53.984	107.969
Materiële vaste activa / Tangible fixed assets	<u>18.255.169</u>	<u>11.682.379</u>
	18.309.153	11.790.348
Vlottende activa / Current assets		
Voorraden / Inventories	113.434	81.549
Vorderingen op korte termijn / Short-term receivables	1.541.377	815.661
Geldmiddelen / Financial resources	<u>7.064.972</u>	<u>1.214.315</u>
	<u>8.719.783</u>	<u>2.111.525</u>
Totaal activa / Total assets	<u>27.028.936</u>	<u>13.901.873</u>
Passiva / Liabilities		
Eigen vermogen / Equity Capital		
Algemene reserve / General reserve	8.287.857	6.761.349
Onverdeeld resultaat / Unappropriated result	2.112.272	472.204
Bestemmingsreserve ontwikkeling centrumgebied / Appropriated reserve centre area development	0	1.005.554
Reserve herwaardering / Revaluation reserve	<u>2.173.305</u>	<u>2.222.055</u>
	12.573.434	10.461.162
Voorzieningen / Provisions	980.539	941.547
Langlopende schulden / Long-term liabilities	8.158.476	678.828
Korte termijn verplichtingen en Overlopende passiva / Short-term liabilities and accrued liabilities	<u>5.316.487</u>	<u>1.820.336</u>
Totaal passiva / Total liabilities	<u>27.028.936</u>	<u>13.901.873</u>

Het exploitatieresultaat bedraagt € 393.000. Na mutatie van de bijzondere baten en lasten ad € 1.719.000 is het eindresultaat € 2.112.000 positief. Er is door Ernst & Young Accountants LLP een goedkeurende verklaring van de onafhankelijke accountant afgegeven.

Ten opzichte van 2017 is het exploitatieresultaat afgenomen met € 5.000, van € 398.000 positief tot € 393.000 positief.

The operating result amounts to €393,000. After processing extraordinary income and expenditure of €1,719,000, the end result is €2,112,000 positive. Ernst & Young Accountants LLP has issued an unqualified opinion from the independent auditor.

Compared to 2017, the operating result has decreased by €5,000, from €398,000 positive to €393,000 positive.

Deze afname is met name ontstaan door: / This decrease can mainly be attributed to:	(in euro's / in euros)
• meer entreegelden door meer bezoekers / increased entrance fees from higher visitor numbers	473.000
• minder opbrengsten van huren en pachten door lagere omzet parkrestaurant i.v.m. exploitatie vanuit een tijdelijke huisvesting / less income from rents and leases due to lower turnover by the park restaurant in connection with operations from a temporary accommodation	-11.000
• een toename voor de vergoeding Kröller-Müller Museum door indexatie / an increase in the Kröller-Müller Museum reimbursement through indexation	3.000
• toename van de diverse baten door een toename van de opbrengsten huurfietsen en exploitatie Stichting Faciliteiten en minder opbrengst natuurbeheer, Jachthuis Sint Hubertus en natuurbeheersubsidie / an increase in various income as a result of an increase in bicycle rental income and Stichting Faciliteiten operations and less income from nature management, Country Residence/Museum Jachthuis Sint Hubertus and nature management subsidy	23.000
• een toename van de personeelskosten door meer FTE en meer inhuur via derden / an increase in employee expenses due to an increase in FTE and increased hiring through third parties	-226.000
• een toename van de diverse directe kosten door meer kosten voor opstallen / an increase in various direct expenses due to more costs for buildings	-163.000
• een toename van de algemene kosten door hogere huisvestingskosten, advieskosten, bureau- en administratiekosten en overige algemene kosten / an increase in general expenses due to higher accommodation costs, consultancy costs, office and administration costs and other general costs	-38.000
• een toename van de kosten voor geldmiddelen door kosten hypothecaire lening voor investering nieuwe publieksgebouw / an increase in costs for financial resources due to mortgage loan costs consultancy costs, regarding the new public building	-63.000
• een toename van de afschrijvingen door gedane investeringen / - an increase in depreciations due to investments made	-3.000
Totaal / Total	-5.000

Bezoekersaantallen

Het Nationale Park De Hoge Veluwe werd in 2018 bezocht door 618.320 betalende bezoekers. Een stijging ten opzichte van 2017, toen 570.406 mensen het Park bezochten. Voor het jaar 2018 was het aantal bezoekers begroot op 575.000. Voor 2017 was dit 560.000. Het Kröller-Müller Museum telde in 2018 311.531 betalende bezoekers. In 2017 was dit 279.573.

Er werden in 2018 18.240 Beschermerskaarten (jaarkaarten) voor het Park verkocht, 1.350 meer dan in 2017 (16.890). Het Bezoekerscentrum werd door 362.454 mensen bezocht (2017 308.716). Hiervan liepen er 158.538 (2017 162.006) door naar het Museonder. Jachthuis Sint Hubertus werd 24.499 keer bezocht. In 2017 was dit 25.183. Op de natuurcamping van De Hoge Veluwe werd 17.094 keer overnacht. In 2017 was dit 14.508.

Visitor numbers

In 2018, Hoge Veluwe National Park was visited by 618,320 paying visitors. This is an increase compared to 2017, when 570,406 people visited the Park. The number of visitors budgeted for 2018 was 575,000. In 2017, the budgeted number was 560,000. In 2018, Kröller-Müller Museum recorded 311,531 paying visitors. In 2017, this figure was 279,573.

In 2018, a total of 18,240 Guardian Cards (annual cards) were sold for the Park, which is 1,350 more than in 2017 (16,890). The Visitor Centre was visited by 362,454 people (308,716 in 2017). A total of 158,538 (162,006 in 2017) of these visitors continued on to Museonder. Country Residence/Museum Jachthuis Sint Hubertus was visited 24,499 times. In 2017, this figure was 25,183. A total of 17,094 overnight stays were recorded at De Hoge Veluwe nature campsite. In 2017, this figure was 14,508.

Bijlagen / Appendices

Management Team / Management Team

S.E. baron van Voorst tot Voorst

directeur/bestuurder / Managing Director

H. Beukhof

*hoofd Stafdiensten/adjunct-directeur / Head of Support Services/
Assistant Director*

ing. J.R.K. Leidekker

hoofd Bedrijfsvoering / Head of Operations

mevrouw M.M. Kokke MBA

hoofd Bezoekersmanagement / Head of Visitor Management

A. Roelofsen

hoofd Horeca & Retail ad interim / Interim Head of Catering & Retail

Raad van Toezicht / Supervisory Board

mr. G.J. de Graaf

voorzitter / Chairman

mevrouw drs. A.M. Fentener van Vlissingen

vicevoorzitter / Vice-Chairman

drs. P. van Oord

mr. H.Th.E.M. Rottinghuis

prof. dr. ir. Th. Spek

generaal bd. / *gen. ret*d P.J.M. van Uhm

Raad van Advies / Raad van Advies

ir. C.M. Jaski

voorzitter / Chairman

drs. J.C.G.M. Berends MPA

*burgemeester gemeente Apeldoorn / Mayor of the Municipality of
Apeldoorn*

drs. F.J. van Bruggen

hoofddirecteur ANWB / Managing Director of ANWB

mr. H.J.E. Bruins Slot

*voorzitter Raad van Toezicht Geldersch Landschap & Kasteelen /
Chairman of the Supervisory Board of Geldersch Landschap &
Kasteelen*

C.G. Cornielje

*Commissaris der Koning van de provincie Gelderland / King's
Commissioner in the Province of Gelderland*

drs. J.C. Goet,

*Secretaris-generaal Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit / Secretary-General, Ministry of Agriculture, Nature
and Food Quality*

drs. O.O. Gorter

*voorzitter Vereniging Gelijkberechting Grondbezitters / Chairman of
Vereniging Gelijkberechting Grondbezitters*

drs. A.P.J.M. van Hooff

directeur Burgers' Zoo / Director of Burgers' Zoo

drs. P.H.A.M. Huijts

Secretaris-generaal Ministerie van Algemene Zaken / Secretary-General in the Ministry of General Affairs

prof. dr. M.J.J.A.A. Korthals

emeritus hoogleraar Toegepaste Filosofie / Emeritus Professor of Applied Philosophy

mr. C. Krijger

voorzitter Vereniging Vrienden van De Hoge Veluwe / Chairman of the Association of Friends of De Hoge Veluwe

drs. W.J. Kujiken

voormalig Deltacommissaris / former Delta Programme Commissioner

A. Marcouch

burgemeester gemeente Arnhem / Mayor of the Municipality of Arnhem

Z.H. Prins / Prince Floris van Oranje-Nassau

lid Raad van Beheer Kroondomein Het Loo / Member of the Management Board Crown Domain of Het Loo

mr. S.A. Reinink

directeur Het Koninklijk Concertgebouw NV / Managing Director of Het Koninklijk Concertgebouw NV

R.C. Robbertsen

voorzitter Federatie Particulier Grondbezit / Chairman of Federatie Particulier Grondbezit

mr. L.J. Verhulst

burgemeester gemeente Ede / Mayor of the Municipality of Ede

mr. H.E.M. Vrolijk

jurist / lawyer

Adviescommissie Natuurbeheer / Nature Conservation Advisory Committee

prof. dr. ir. W.H. van der Putten

voorzitter en Emeritus hoogleraar Faculteit Letteren; bijzondere leerstoel Historische buitenplaatsen en landgoederen; emeritus hoogleraar RU Groningen, bijzondere leerstoel Historische antropologie en Antropologie van religie / Emeritus Professor Groningen University

S. Klingen

bosdeskundige adviesbureau Klingen Bomen / Klingen Bomen forestry consultants

prof. dr. Y.B. Kuiper

professor Plantenwetenschappen, Laboratorium voor Nematologie, WUR / Laboratory for Nematology, WUR

dr. ir. J. den Ouden

ass. prof. OW bosecologie en bosbeheer WUR / Assistant Professor, Forest Ecology and Forest Management Group, WUR

prof. dr. J.H.J. Schaminee

Hoogleraar afdeling Natuurbeheer en planteneecologie / Professor, Nature Conservation and Plant Ecology Department

N. Visser

coördinator florawerkgroep / coordinator of the Flora Working Group

Mevrouw N. de Vries

coördinator Faunawerkgroep / coordinator of the Fauna Working Group

prof. dr. ir. M.F. Wallis de Vries

professor ecologie en conservatie insecten, WUR, Senior projectleider Vlinderstichting / Professor of Insect Ecology & Conservation, WUR, Senior Project Leader Vlinderstichting

Adviescommissie Recreatie / Recreation Advisory Committee

mevrouw A.M. Heemskerk-Teijema

directeur Delta Amsterdam / Managing Director, Delta Amsterdam

J. Mol

Chief Operations Officer Landal GreenParks / Chief Operations Officer Landal GreenParks

M.C.B. Schonenberg

directeur Beurs van Berlage / Managing Director of Beurs van Berlage

H. Verheijden

directeur Verheijden concepten / Managing Director of Verheijden concepten

Hoge Veluwe Fonds / Hoge Veluwe Fund

F.H. Schreve

voorzitter / Chairman

mr. G.J. de Graaf

mr. K. de Heus

drs. J.H. van Heyningen Nanninga

mr. C.J.A. van Lede

J.R.N. Nieukerke

mr. M.M. van 't Noordende

drs. D.P.M. Verbeek

S.E. baron van Voorst tot Voorst

Ondersteunende particulieren, bedrijven, fondsen en overheden / Partners and funding agencies 2018

Sint Hubertus Kring / Sint Hubertus Kring

Melfund Group B.V.
Remeha B.V.

De Zwarte Berg Kring / De Zwarte Berg Kring

De Louisa Stichting
Eneco Warmteproductie Utrecht B.V.
Fugro N.V.
Koninklijke De Heus B.V.
PON Holdings
Rabobank

De Pampel Kring / De Pampel Kring

Droomparken
Emonta B.V.
Gecombineerde Pluimvee Slachterijen (GPS)
Gelder Aannemingsmaatschappij B.V., Van
T.S. Health Products B.V.

Edelhert Kring / Edelhert Kring

Brink Trading B.V., Van den
Canon Nederland N.V.

Drukkerij Dijkgraaf Rijdsdorp B.V.
Eurovite Nederland B.V.
H&S Group B.V.
Hoogwegt Group B.V.
Husqvarna Nederland B.V.
Koninklijke Auping B.V.
Nexus Infra B.V.
Tennet TSO B.V.
Raam B.V., Van
Vink Holding B.V.

Moeflon Kring / Moeflon Kring

2 Sisters Storteboom B.V.
Bettink Regeltechniek B.V.

Korhoender Kring / Korhoender Kring

Beekse Hoeve B.V.
BUKO Bouw & Winkels B.V.
Hafkamp Installatietechniek B.V.
Harten B.V. Van
Have Metaalwerken B.V. , Ten
Hesselink Koffie B.V.

Iwaarden Artwork B.V. , Van
Lievendaal V.O.F.
Mossel Jaguar Land Rover Apeldoorn, Van
Nieuwenhuis Beeld en Geluid B.V.
OINMOON B.V.
Parkhotel De Bosrand
Rap Bos- Natuur- en Landschapsbeheer, Johan
SOS Events
Stern Partyservice en catering
Warmtestore B.V.
Weele slagerij B.V. , Ter
Wolfswinkel Aannemingsbedrijf B.V. , M.G.

Fondsen / Funds

Jeekel Stichting
Prins Bernhard Cultuur Fonds
SBNL Natuurfonds
SIDN Fonds
Stichting Goede Doelen

Overheid / Government

Provincie Gelderland / Province of Gelderland

Acties / Campaigns

ANWB Kampioen puzzelactie / ANWB Kampioen
puzzle promotion
COOP
De Club Rotterdam
Hoge Veluwe Loop

Wilt u meer informatie over de diverse mogelijkheden om het Park financieel te steunen, neem dan contact op met Harald de Boer (adjunct-directeur Fondsenwerving), + 31 (0)55 378 81 00 of deboer@hogeveluwe.nl / *If you want more information about the various ways to support the Park financially, please contact Harald de Boer (Deputy Director of Fundraising) + 31 (0)55 378 81 00 or deboer@hogeveluwe.nl.*

Colofon / Editor's note

Uitgave / Published by: Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe; www.hogeveluwe.nl
pers@hogeveluwe.nl, Apeldoornseweg 250, 7351 TA Hoenderloo

Tekst / Text: Richard Derks, Arnhem; www.hetverreosten.nl

Fotografie / Photographs: Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe, Rob Versteeg,
Nina de Vries, Wim Weenink

Vormgeving / Design: Retail & More, Zwolle; www.retailandmore.nl

Drukwerk / Printing company: Drukkerij Dijkgraaf-Rijsdorp B.V., Apeldoorn; www.dijkgraaf.nl

STICHTING HET NATIONALE PARK
DE HOGE VELUWE